

ارزیابی ساختاری مجله «پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی»

۱- حسین کیانی * ۲- لیلا رئیسی **

۱- دانشیار بخش زبان و ادبیات عربی دانشگاه شیراز، فارس، ایران

۲- دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی دانشگاه شیراز، فارس، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۰۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۱۲)

چکیده

ارزیابی و تحلیل انتقادی مقاله‌های علمی نقش بارزی در گسترش دانش و ارتقای کیفی پژوهش‌های علمی دارد؛ از همین رو، ضرورت دارد نشریه‌های علمی براساس رویکردهای ارزیابی مقاله‌های پژوهشی نقد شوند. این پژوهش بر آن است تا با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی، مقاله‌های مجله «پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی» از شماره ۶ تا ۱۷ را براساس رویکرد ساختاری ارزیابی مقاله بررسی کند. بنابراین، با استفاده از پرسشنامه طراحی شده ۶۱ مقاله از این مجله براساس پرسامدترین موضوعات انتخاب و تحلیل شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد مقاله‌های سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ از نظر معیارهای ارزیابی ساختاری برخی اشکال‌های ساختاری دارند، اما از سال ۱۳۹۴ روند رو به رشدی دیده می‌شود، این روند در سال ۱۳۹۶ سرعت بیشتری پیدا می‌کند. علمی- پژوهشی شدن مجله در سال ۱۳۹۲ و افزایش تعداد مجله‌های پژوهشی و در پی آن افزایش تولیدات علمی، توسعه تحصیلات تکمیلی، پررنگ شدن امتیازهای پژوهشی در جذب اعضای هیات علمی، انتخاب دانشجوی نمونه، ارتقای اعضای هیات علمی و دریافت پژوهانه از علت‌های این حرکت رو به جلوی مجله است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مواردی چون ذکر روش پژوهش و هدف در چکیده، پیشینه پژوهش، روش پژوهش و پابندی به آن، مبانی نظری پژوهش، نوآوری، تحلیل یافته‌های پژوهش و روزآمدی منابع با معیارهای تفصیلی تعریف شده برای مقاله علمی- پژوهشی هماهنگ نیست. علت تطابق نداشتن برخی بخش‌ها با معیارهای مقاله علمی- پژوهشی به نبود روش یکسان در ارائه آن‌ها در مقاله‌ها و روشن نبودن فایده هر کدام از این بخش‌ها برای نویسندگان برمی‌گردد. این پژوهش چارچوب مفهومی برای ارزیابی ساختاری مقاله‌های علمی- پژوهشی در زبان و ادبیات عربی پیشنهاد داده است.

واژگان کلیدی: ارزیابی مقاله‌های پژوهشی، ترجمه زبان عربی، رویکرد ساختاری، مجله

پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی.

---

* نویسنده مسئول) E-mail: hkyanee@yahoo.com

** E-mail: lila.raeisi@gmail.com

مقدمه

۱. بیان مساله

مجله «پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی» اولین مجله تخصصی در زمینه ترجمه زبان عربی است که در دانشگاه علامه طباطبائی منتشر می‌شود. پژوهش حاضر بر آن است تا براساس معیارهای ارزیابی ساختاری مقاله به بررسی، نقد و تحلیل مقاله‌های این مجله بپردازد. بر همین اساس در مقاله حاضر تعداد ۶۱ مقاله از شماره ۶ تا ۱۷ این مجله انتخاب شد. دلیل آغاز پژوهش از شماره ۶ مجله آن است که مقاله‌ها از این شماره تخصصی شده و موضوع مقاله‌ها به عنوان مجله نزدیک‌تر است.

۲. ضرورت پژوهش

ارزیابی ساختاری و محتوایی و یا استنادی مقاله‌های علمی - پژوهشی کشور گامی مؤثر در قرار دادن پژوهش‌های علمی در چرخه دانش و بهره‌وری از آن‌ها است. بنابراین، انجام پژوهش و چاپ آن در مجله‌های علمی به تنهایی مؤثر نیست، بلکه ارزیابی و نقد این آثار به سرعت دادن به این چرخه کمک فراوانی می‌کند.

با وجود رشد کمی انتشار مقاله‌های علمی - پژوهشی در رشته زبان و ادبیات عربی در دهه اخیر به ارزیابی مقاله توجه کافی نشده است، «این در حالی است که مقاله باید ارتباط منطقی و عملی سه سویه بین نویسندگان، متن و خواننده برقرار کند. بنابراین نویسندگان هنگام نگارش متن نباید فقط تفکرات خودشان را در نظر بگیرند، بلکه باید خود را به جای خواننده فرضی بگذارند. پیامد این نظریه پرداختن به وقایع ارتباطی و عوامل شناختی، اجتماعی و روان‌شناسی در تولید متن‌ها است که حاصل آن لزوم بررسی و پیمودن فرآیندهایی است که طی آن‌ها متن تولید می‌شود. این نظریه، ضرورت بررسی ساختار مقاله‌ها را که یکی از مراحل فرآیند تولید متن است، ایجاب می‌کند» (نمازی، ۱۳۹۷: ۲۴۲).

از آنجا که رشته مترجمی زبان عربی در سه مقطع در کشور وجود دارد و تولیدهای علمی متخصصان ترجمه در مجله‌های علمی کشور به چاپ می‌رسد و با توجه به اهمیت

ترجمه در جامعه و تأکید اسناد بالادستی بر توجه به این امر، ضرورت ارزیابی پژوهش‌های چاپ شده در مجله‌های کشور به‌ویژه مجله تخصصی «پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی» روشن است. از آن‌جا که نقد در نشریه‌های علمی-پژوهشی ایرانی (جز در فرآیند داوری) جایگاهی ندارد، پس لازم است تا با تکیه بر رویکردهای ارزیابی مقاله‌های پژوهشی، مقاله‌ها ارزیابی شوند.

۳. هدف پژوهش

هدف این مقاله، ارزیابی مؤلفه‌های ساختاری مقاله‌های انتخاب شده مجله است. این پژوهش تلاش دارد تا میزان مطابقت مقاله‌های انتخاب شده با معیارهای ارزیابی ساختاری مقاله‌های علمی-پژوهشی را بررسی کند. همچنین در پی آن است پس از بررسی ویژگی‌ها و کاستی‌های مقاله‌ها، راهکارها و پیشنهادهایی برای رسیدن به وضعیت مطلوب ارائه کند.

۴. سؤال‌های پژوهش

برای رسیدن به اهداف بیان شده، این پژوهش در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:
 - وضعیت مقاله‌های انتخاب شده براساس شاخص‌های ارزیابی ساختاری مقاله‌های علمی-پژوهشی چگونه است؟ و راهکارها و پیشنهادهای برای رسیدن به وضعیت مطلوب چیست؟
 - فراز و فرودهای این مجله براساس معیارهای مطرح شده در پرسشنامه در شماره‌های موردپژوهانه چگونه است؟

۵. پیشینه پژوهش

ارزیابی مقاله‌های علمی-پژوهشی عرصه زبان و ادبیات عربی از جمله موضوع‌هایی است که از سال ۱۳۸۷ تا سال ۱۳۹۶ مورد توجه برخی پژوهشگران زبان و ادبیات عربی بوده

است. در این پژوهش، پیشینه مرتبط با نقد مقاله‌های علمی-پژوهشی زبان و ادبیات عربی تا سال ۱۳۹۶ جست‌وجو و ۱۲ مدرک پژوهشی به شرح زیر یافت شد:

میرزایی و همکاران (۱۳۸۷) به تحلیل ۱۰ شماره اول از مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی می‌پردازد. در این مقاله آموزش زبان و زبان‌شناسی، ادبیات معاصر، ادبیات تطبیقی و نقد ادبی به عنوان مهم‌ترین موضوعات مقاله‌های چاپ شده در ۱۰ شماره معرفی شده است. مواردی از قبیل وجود نقص در استناد به مقالات علمی، عنوان، چکیده رسا، مسأله علمی قابل طرح و زبان نوشتار به عنوان نقاط ضعف در این مجله بیان شده است. طاهری‌نیا و بخشی (۱۳۸۸) به ارزیابی مقاله‌های حوزه زبان و ادبیات عربی در ۱۰ شماره مجله علمی-پژوهشی علوم انسانی از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ می‌پردازند. یافته‌های تحقیق به سیر صعودی تنوع موضوعی مقاله‌ها و کیفیت آن‌ها اشاره داشته است. در این پژوهش، نبود مجله‌های تخصصی زبان و ادبیات عربی، حضور دائم برخی نویسندگان مشهور در این مجله‌ها، قطبی شدن و ظرفیت بسیار محدود چاپ مقاله‌ها، بی‌توجهی به موضوع مهم استناد به مقاله، عدم تخصص‌نگاری و... از مهم‌ترین موانع رشد مقالات علمی در حوزه زبان و ادبیات عربی معرفی شده است.

عسکری از پرکارترین پژوهشگران عرصه زبان و ادبیات عربی کشور است که در سال‌های ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ چهار مقاله علمی-پژوهشی در زمینه ارزیابی مقاله‌های علمی-پژوهشی کشور به نگارش درآورده‌اند. ایشان با دو رویکرد ساختاری و استنادی به نقد مقاله‌های مجله‌های زبان و ادبیات عربی پرداخته‌اند. جامعه آماری در سه مقاله ارزیابی ساختاری، مقاله‌های مجله‌های معتبر زبان و ادبیات عربی کشور و در مقاله استنادی مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی کشور است. در مقاله‌های مورد ارزیابی ساختاری، شاخص‌های «انتخاب موضوع و عنوان»، «مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی» بررسی شده است. عنوان‌های طولانی و مبهم، نبود مباحث فرعی و یا عنوان‌بندی داخلی و یا عناوین داخلی تکراری، کلیشه‌ای، تناسب نداشتن عناوین داخلی با موضوع مقاله، عناوین زائد اولیه، آشفتگی ناشی از تقدیم و تأخیر مباحث و تکراری بودن موضوع‌های تحقیق و ضعف نویسندگان در اصول روش تحقیق از مهم‌ترین کاستی‌های مقاله‌های مورد پژوهش

معرفی شده است. در مقاله استنادی ایشان (۱۳۹۱) رعایت نشدن معیارهای علمی درخصوص ضرورت و کیفیت استناد به منابع متنوع در بسیاری از مقاله‌ها، تکیه بیش از حد بر منابع دست دوم، کمی منابع، فقدان تنوع و کمبود منابع به زبان‌های خارجی از جمله کاستی‌های مقاله‌های مورد پژوهانه معرفی شده است.

احمدی و همکاران (۱۳۹۲) به تحلیل استنادی و روابط هم‌نویسندگی مقاله‌های مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی از شماره ۱ تا ۲۰ می‌پردازد. یافته‌ها به پایین بودن میزان ضریب تأثیر مجله به علت ارجاع ندادن به مقاله‌های آن، بیشترین استنادها به کتاب و پایین بودن ضریب همکاری و روابط علمی نویسندگان اشاره دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش عسکری (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

علی‌نژاد چمازکتی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی شاخص‌های مختلف هم‌تألفی در مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی در سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۳ می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که ۶۰ درصد مقاله‌ها با مشارکت دو نویسنده انجام شده است. ضعف در همکاری گروهی بین نویسندگان در دو سال اخیر و همکاری گروهی بین دانشگاهی از دیگر یافته‌های مقاله است. در این مقاله میزان استناددهی در مقاله‌ها و شماره‌ها، پرکارترین دانشگاه‌ها و نویسندگان بررسی شده است.

امیرمقدم‌متقی و همکاران (۱۳۹۵) به مطالعه علم‌سنجی ۱۶۱ مقاله از ۱۵ شماره مجله «لسان‌مبین» در یک دوره چهار ساله می‌پردازد. در این مقاله، زبان نوشتاری مقاله‌ها (۳۱ مورد به زبان عربی)، جنسیت و تعداد نویسندگان، مدرک و میزان مشارکت آن‌ها بررسی شده است که غالباً مرد با دو نویسنده، همکار، هم‌دانشگاهی و با مدرک استادیاری بوده‌اند. نظری (۱۳۹۵) در حوزه ادبیات معاصر عربی، ۱۳ مجله علمی-پژوهشی را از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳ بررسی کرده است. در این پژوهش سهم مجلات در نشر مقاله‌ها، نویسندگان فعال حوزه، هم‌نویسندگی (۶۲ درصد با دو نویسنده)، جنسیت (بیشتر مرد) و مدارک دانشگاهی نویسندگان (غالباً مدرک دکتری)، ماده پژوهش‌ها، موضوع مقاله‌ها، ادبایی که در پژوهش‌ها مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، میزان توجه به ادبیات

کشورها و دهه‌های تاریخ ادبیات معاصر عربی در پردازش داده‌ها و ضعف مطالعات بینارشته‌ای مدنظر قرار گرفته است.

کیانی و نظری (۱۳۹۵) به بررسی اجزای اصلی مقاله در ۸ مقاله انتخابی زبان و ادبیات عربی از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ با موضوع سبک‌شناسی پرداخته‌اند. مقدمه مقاله‌ها در بسیاری موارد اصول و معیارهای مقدمه‌نویسی را ندارند. این کاستی بیشتر در سؤال‌ها و یا فرضیه‌ها و پیشینه پژوهش یافت می‌شود. مشخص نبودن نوع روش پژوهش، روش جمع‌آوری مواد پژوهش و روش تحلیل داده‌ها از ایرادهای اساسی روش پژوهش مقاله‌ها است. در پایان مقاله پیشنهاد داده شده است که نویسندگان این‌گونه مقاله‌ها به مبانی نظری پژوهش، رویکرد تحلیل‌محور و پابندی به روش پژوهش بیشتر توجه کنند.

کهندل جهرمی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی مضمونی چهار مجله عربی می‌پردازند. در این مقاله پرتولیدترین نویسندگان، مراکز پژوهشی همکار، میزان مشارکت نویسندگان و دانشگاه‌ها، تنوع موضوعاتی مجلات، منابع استنادی و میزان استفاده از منابع در مجله‌ها بررسی شده است. در این مقاله، مجله «الجمعية العلمية الايرانية للغة العربية وآدابها» بیشترین ضریب تأثیر را در میزان مقالات علمی - پژوهشی دارد.

۵-۱. جمع‌بندی پیشینه پژوهش

تحلیل پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد از میان ۱۲ مدرک پژوهشی، دو مقاله بدون مشخص کردن جهت پژوهش به نقد کلی مقاله‌ها پرداخته‌اند (میرزایی و همکاران، ۱۳۸۷ و طاهری‌نیا و بخشی، ۱۳۸۸)، سه مقاله به بررسی انتخاب موضوع و عنوان، مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی در مقاله‌ها پرداخته (عسکری، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۴) و یک مقاله با رویکر ساختاری به ارزیابی مقاله‌های اسلویبه پرداخته است (کیانی و نظری، ۱۳۹۵). همچنین شش پژوهش دیگر با رویکر استنادی به ارزیابی مقاله‌ها پرداخته‌اند (عسکری، ۱۳۹۰؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۲؛ علی‌نژاد چمازکتی و همکاران، ۱۳۹۳؛ امیر مقدم‌متقی و همکاران، ۱۳۹۵؛ نظری، ۱۳۹۵ و کهندل جهرمی و همکاران، ۱۳۹۶). به بیان دیگر، از میان

۱۲ پژوهش انجام گرفته، ۶ پژوهش براساس رویکرد استنادی به ارزیابی مقاله‌ها پرداخته است که تمرکز این پژوهش‌ها بر معیارهایی است که اثربخشی نوشته‌های پژوهشی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در این رویکرد، رفتار استنادی پژوهشگران مورد تحلیل قرار گرفته است. بجز مقاله‌های استنادی و مقاله نقد اسلوبیه، دیگر مقاله‌ها بدون اشاره به رویکردهای ارزیابی مقاله پژوهشی و براساس تجربه شخصی و با تکیه بر کتاب‌های روش تحقیق، پژوهش کرده‌اند و در نقد و تحلیل خود از ابزار پرسشنامه بهره نگرفته‌اند. پژوهش حاضر با استفاده از پرسشنامه تهیه شده توسط نویسندگان، مقاله‌های مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی را بررسی کرده است.

تحلیل پیشینه پژوهش به این نکته اشاره دارد که ارزیابی مقاله‌های زبان و ادبیات عربی با رویکرد محتوایی مورد توجه پژوهشگران این حوزه نبوده است و این کاستی هنوز ادامه دارد و نیاز است تا پژوهشگران به نقد محتوایی مقاله‌های پژوهشی پردازند. همچنین از سال ۱۳۹۰ بیشتر نقدها، رویکرد استنادی دارند و دلیل آن به فعال‌تر شدن پژوهشگران مرکز استنادی علوم جهان اسلام (ISC) برمی‌گردد. بیشتر پژوهش‌های پژوهشگران زبان و ادبیات عربی با این رویکرد، متأثر از پژوهشگران این مرکز است. آنچه تحقیق حاضر را از پیشینه متمایز می‌کند، این است که از پیشینه پژوهش برای تهیه پرسشنامه بهره گرفته و با هدف ارزیابی ساختاری، داده‌های پژوهشی خود را از طریق پرسشنامه، جمع‌آوری و تحلیل کرده است.

۶. روش پژوهش

این پژوهش براساس روش تحلیل محتوای کمی صورت گرفته است. تحلیل محتوا «یک روش منظم برای توصیف عینی، منظم و کمی محتوای ارتباطات است و با هدف نهایی تفسیر داده‌ها به کار می‌رود» (رسولی و آتسانی، ۱۳۹۰: ۲۶). در این روش تجزیه و تحلیل داده‌ها بر پایه آمار، ارقام، فراوانی و درصدها انجام می‌شود. با توجه به اینکه معیارهای مطرح شده در پرسشنامه، کیفی هستند و برای عینیت بخشیدن به نتایج پژوهش، ابتدا داده‌ها از طریق پرسشنامه، جمع‌آوری و سپس با استفاده از آمار توصیفی و نرم‌افزار اکسل

(Excel) به داده‌های کمی تبدیل شده است. جامعه آماری، مقاله‌های علمی-پژوهشی است که از سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۶ انتشار یافته است. گزینش تعداد ۶۱ مقاله از طریق مراجعه به سایت این نشریه و بررسی تمام شماره‌ها انجام شده است. این مجله در سال ۱۳۹۲ در ۴ شماره و پس از آن سالانه در دو شماره به چاپ رسیده است. پس از بررسی مقاله‌های مجله، روشن شد رویکرد غالب مقاله‌های مجله در بازه زمانی مورد پژوهش در موضوع‌های «نقد و بررسی ترجمه» با آمار ۴۹ درصد، «معادل‌یابی» با آمار ۳۱ درصد و «معیارهای ترجمه و عوامل مؤثر بر آن» با آمار ۲۰ درصد است. بنابراین، این سه موضوع، محور انتخاب مقاله‌ها به عنوان ماده پژوهش قرار گرفت.

ارائه نتایج آماری در هر زمینه، هم براساس سال و هم کلی صورت گرفت، اما به دلیل رعایت حجم مقاله براساس ضوابط مجله، تنها به ارائه نمودارهای کلی بسنده شده است. ترتیب نوشتن اجزای مقاله و بیان درصدها نیز براساس بیشترین فراوانی است.

۷. ابزار پژوهش

ابزار پژوهش پرسشنامه‌ای است که براساس شاخص‌های ۷ گانه در ارزیابی ساختاری مقاله‌های پژوهشی (عنوان، چکیده، مقدمه، روش پژوهش، بدنه اصلی، نتایج و منابع) طراحی شده است. تعیین اعتبار روایی ابزار پژوهش براساس روش اعتبار محتوا است. «روایی محتوا برای یک ابزار اندازه‌گیری، مبین آن است که ابزار مزبور ناظر به محتوای موضوع مورد نظر است و با آن انطباق دارد... روایی محتوا به داوری متکی است. تهیه‌کننده پرسش‌ها و هر کسی که به نحوی، روی وارد بودن و نافذ بودن پرسش‌ها نظر می‌دهد، در حقیقت به نوعی داوری می‌پردازد» (رضویه، ۱۳۹۳: ۱۵۶-۱۵۵). بر این اساس نویسندگان مقاله پس از بررسی پیشینه پژوهش و براساس فرم‌های نقد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و نیز بررسی فرم‌های داوری مجله‌های علمی-پژوهشی کشور و مراجعه به کتاب‌های روش تحقیق و مقاله‌نویسی، پرسشنامه‌ای با تأکید بر ارزیابی ساختاری مقاله‌های پژوهشی تهیه کردند و در اختیار ۶ نفر از استادان متخصص روش تحقیق در رشته زبان و ادبیات عربی، آموزش زبان انگلیسی، علوم تربیتی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

قرار دادند و پس از برطرف کردن ایرادهای این استادان و تأیید از طرف آنان، پرسشنامه در گروه عربی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، ارائه و پس از تصحیح ایرادهای شورا و تأیید آن، پرسشنامه برای نقد مقاله‌های مجله‌های زبان و ادبیات عربی معرفی شد. بنابراین پس از جست‌وجو و پژوهش، عنوان، چکیده، مقدمه، روش پژوهش، بدنه اصلی، نتایج و منابع، ۷ مؤلفه ساختاری تشکیل دهنده پرسشنامه قرار داده شد. برای بررسی مقاله‌ها با محور قرار دادن هر یک از اجزای مقاله‌ها، جدول‌هایی طراحی و برای ارزیابی هر قسمت شاخص‌هایی تعریف شد. برای هر کدام از شاخص‌های مقاله، خانه‌هایی تعیین شد و هر خانه شامل سه گزینه «دارد کامل»، «دارد ناقص» و «ندارد» است که به شکل یک منو بازشونده قابل انتخاب است. در صورتی که گزینه «دارد ناقص» انتخاب شود، علت این نقص در قسمت ارزیابی بیان می‌شود.

در جدول بررسی نتیجه مقاله‌ها، گزینه‌ها به صورت چند انتخابی طراحی شده است. گزینه‌های پاسخ به سؤال مقاله، جمع‌آوری تحلیل‌های مقاله و مقایسه نتیجه پژوهش با نتایج سایر پژوهش‌ها در پرسشنامه قرار داده شد. در جدول بررسی منابع مقاله‌ها، گزینه‌ها به صورت پیش فرض شامل اعداد ۱ تا ۵۰ است که در قالب منوهای بازشونده طراحی شده است. پس از اینکه پرسش‌نامه‌ها تکمیل شد، داده‌های استخراج شده با کمک نرم‌افزار اکسل مورد تحلیل و بررسی آماری قرار گرفت و در قالب نمودارها طراحی شد. در روش جمع‌آوری داده‌ها، مقاله‌ها ابتدا براساس تاریخ چاپ و شماره مجله از قدیم به جدید کدگذاری شده است. به عنوان مثال، ۱۳۹۲/۶/۱ به اولین مقاله از شماره ششم در سال ۱۳۹۲ اشاره دارد، سپس داده‌ها طبق پرسشنامه جمع‌آوری و با کمک نرم‌افزار Excel مورد تحلیل قرار گرفته است.

۸. ارزیابی ساختاری مقاله‌های پژوهشی

بررسی پژوهش‌هایی که به ارزیابی مقاله‌های علمی - پژوهشی در ایران پرداخته‌اند، نشان می‌دهد که این دسته از پژوهش‌ها سه رویکرد ساختاری، استنادی و محتوایی به ارزیابی مقاله‌های علمی - پژوهشی داشته‌اند. با وجود مباحث علمی در خصوص معیارهای ساختاری

ارزیابی مقاله‌های علمی- پژوهشی، هنوز درباره بهترین ابزارها و معیارهای سنجش مقاله‌ها، اتفاق نظر وجود ندارد (فتاحی، ۱۳۹۸) و دلیل این امر به ماهیت رشته‌های علمی برمی‌گردد. بنابراین، لازم است براساس ویژگی هر رشته علمی و براساس معیارهای تعریف شده در هر رشته تخصصی ملاک‌هایی برای ارزیابی ساختاری ارائه داد.

بررسی مقاله‌هایی که به ارزیابی ساختاری پژوهش‌های علمی پرداخته‌اند، نشان می‌دهد بیشتر آن‌ها در حوزه حسابداری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، پزشکی و... است (سعادت، ۱۳۹۶؛ نمازی، ۱۳۹۷ و نوکاریزی، ۱۳۹۳). ساختار معرفی شده در این مقاله‌ها برای ارزیابی پژوهش‌های چاپ شده در رشته زبان و ادبیات عربی مناسب نبود؛ چراکه شاید کمتر از ۱۰ درصد پژوهش‌های زبان و ادبیات عربی این شیوه را انتخاب کرده‌اند.

با بررسی مقاله‌های چاپ شده در حوزه زبان و ادبیات عربی در دهه‌های اخیر می‌توان چارچوب ساختاری مقاله‌ها را استخراج و برای بهبود آن با توجه به مطالعات جدید پیشنهاد ارائه داد. این پژوهش پس از جست‌وجو در پیشینه پژوهش و فرم‌های داوری مجله‌های علمی- پژوهشی و فرم‌های نقد و نیز مراجعه به پژوهش‌های روش تحقیق و مشورت با استادان متخصص، پرسشنامه‌ای تنظیم کرد تا براساس آن مقاله‌های این رشته از نظر ساختاری ارزیابی شود.

۹. یافته‌های پژوهش

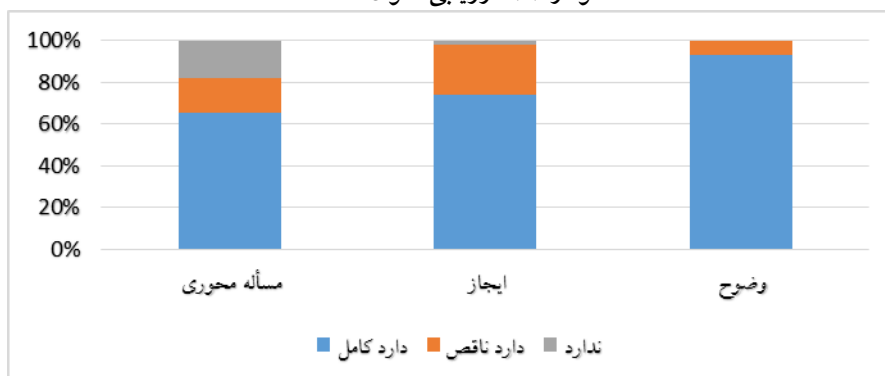
۹-۱. عنوان

عنوان تحقیق جزء اولین قسمت‌هایی است که در جذب خواننده و ترغیب او به خواندن مؤثر است. عنوان باید دارای متغیرهای اصلی پژوهش بوده و اختصار، وضوح و جذابیت را در خود دارا باشد؛ به همین دلیل انتخاب صحیح و دقیق آن یکی از بخش‌های دشوار مقاله است. این قسمت در پرسشنامه براساس سه شاخص مسأله‌محوری، ایجاز و وضوح بررسی شد.

یافته‌ها نشان می‌دهد وضوح در شاخص عنوان با آمار ۹۱ درصد در مرتبه اول و پس از آن به ترتیب ایجاز ۷۸ درصد و مسأله‌محوری ۶۶ درصد قرار می‌گیرد. از نظر سال وضوح سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۶، مسأله‌محوری سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و ایجاز سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ بیشتر به آن توجه شده است. مسأله‌محوری و ایجاز از مهم‌ترین کاستی‌های عنوان در سال ۱۳۹۳ است (نمودار (۱)).

در این مجله کلی بودن برخی عناوین بر وضوح، مسأله‌محوری و ایجاز مقاله تأثیر گذاشته است. مواردی هم عنوان جذاب است، اما بیانگر تمام متغیرهای اصلی پژوهش نیست. موضوع مهم و قابل تأمل مسأله محور بودن ۳۴ درصد از مقاله‌ها است؛ چراکه «مسأله رکن اصلی هر پژوهش علمی به‌شمار می‌رود» (رضی، ۱۳۹۱: ۱۴) و پژوهشی محور است که می‌تواند «دریچه تازه‌ای را فراروی مخاطب خود قرار دهد» (راز و همکار، ۱۳۹۳: ۱۸۷).؛ بنابراین، تا وقتی پژوهشگر به سؤالی مشخص در زمینه پژوهش خود نرسیده باشد، نمی‌تواند عنوانی را برگزیند که گویای مسأله پژوهش باشد. البته یادآور می‌شود که سخن گفتن از مسأله‌محوری دلیل بر بی‌اهمیتی پژوهش‌های موضوع محور نیست؛ چراکه پژوهش‌های موضوع محور در رشته‌های علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

نمودار (۱): ارزیابی عنوان مقاله‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

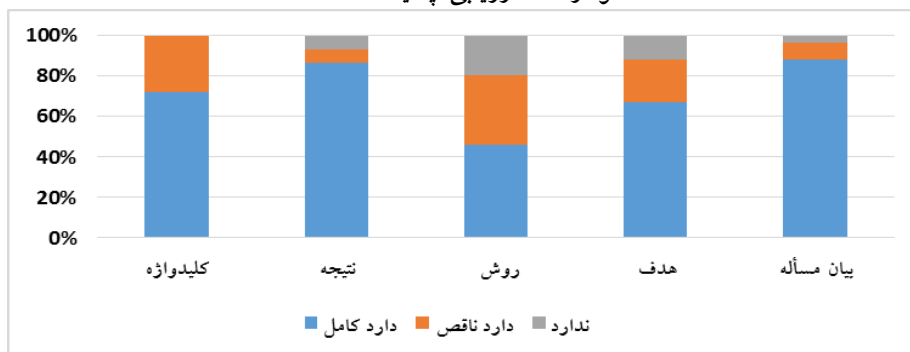
۹-۲. چکیده

چکیده دومین قسمت مقاله است که در پرسشنامه براساس چهار معیار بیان مسأله، روش و هدف، نتیجه و کلیدواژه ارزیابی می‌شود. چکیده، خلاصه‌ای جامع و کوتاه از مقاله است که چرایی و چگونگی پژوهش را مشخص کرده و مهم‌ترین نتایج آن را بیان می‌کند.

نمودار (۲) نشان می‌دهد ۸۸ درصد چکیده مقاله‌ها به مسأله پژوهش و ۸۶ درصد به نتایج پژوهش اشاره کرده‌اند. پس از آن انتخاب کلیدواژه‌ها و ترتیب آن‌ها براساس نظم منطقی موجود بین واژه‌ها ۷۲ درصد، هدف ۶۷ درصد و روش با آمار ۴۵ درصد قرار می‌گیرد. دو شاخص تبیین مسأله و اشاره به نتیجه پژوهش به ترتیب در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ و در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ به طور کامل آمده است. انتخاب کلیدواژه در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بدون اشکال بود، اما در سال ۱۳۹۶ انتخاب برخی کلیدواژه‌ها براساس معیار انتخاب کلیدواژه‌ها نبود. اشاره نکردن به روش و هدف پژوهش و یا بیان ناقص آن‌ها از جمله کاستی‌های مقاله‌ها است که در سال ۱۳۹۴ برجسته‌تر است.

چکیده خوب حاوی اطلاعات اصلی مقاله در چارچوب عنوان است. برخی مقاله‌های مجله در بیان مسأله و نتایج فاقد این ویژگی هستند. عدم توازن شکلی بین اجزای چکیده از نظر خطوط، برجسته نبودن نوآوری مقاله و مشخص نبودن نظم منطقی بین کلیدواژه‌ها از مواردی است که لازم است در مجله به آن توجه شود.

نمودار (۲): ارزیابی چکیده مقاله‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۹. مقدمه

مقدمه سومین قسمت مقاله است که در پرسشنامه براساس پنج معیار تبیین موضوع، هدف، ضرورت، پیشینه و سؤال ارزیابی می‌شود. مقدمه در جذب خواننده برای خواندن مقاله یا منصرف کردن او از این کار بسیار حائز اهمیت است؛ بنابراین، باید چارچوبی کلی از محتوای متن به خواننده ارائه دهد و «در حکم نقشه راه برای خواندن کل مقاله به‌شمار می‌آید» (بابازاده اقدام و همکار، ۱۳۹۲: ۱۶).

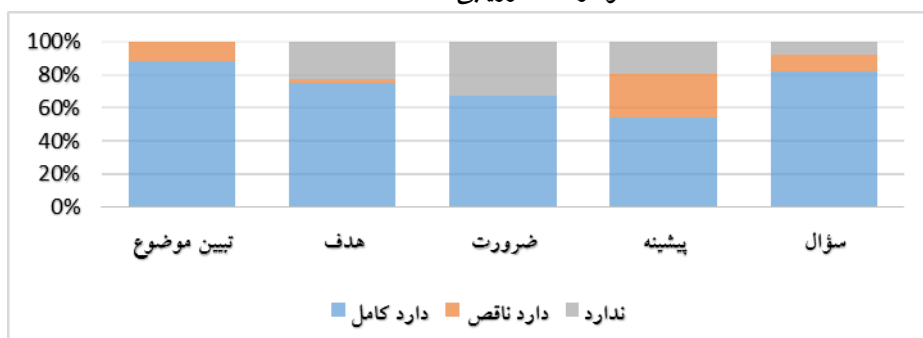
نمودار (۳) نشان می‌دهد که مقدمه مقاله‌ها در مقوله تبیین موضوع با ۸۸ درصد و پیشینه‌نویسی با ۵۴ درصد میزان موفقیت، نسبت به دیگر مقوله‌ها به ترتیب کمترین و بیشترین کاستی را داشته است. ذکر سؤال در ۸۲ درصد، بیان هدف در ۷۷ درصد و ضرورت تحقیق در ۶۴ درصد از مقاله‌ها آمده است. نویسندگان در سال ۱۳۹۴ در تبیین موضوع کاملاً موفق بوده‌اند. سال ۱۳۹۵ در سه مقوله پیشینه‌نویسی، بیان ضرورت تحقیق و طرح سؤال در مقایسه با دیگر سال‌ها موفق‌تر بوده است. سال ۱۳۹۶ نیز در بیان هدف عملکرد بهتری داشته است.

از جمله کاستی‌های مقدمه، بی‌نظمی در ذکر شاخص‌های مقدمه، اطناب و حاشیه‌پردازی به‌ویژه در تبیین موضوع و اقتباس زیاد است. پیشینه‌نویسی درست آن است که مطالعات بر پایه اطلاعات جامع و کامل نویسنده و تسلط او بر موضوع استوار باشد. دقت در این امر باعث می‌شود نویسنده دریابد این «مطالعه به مطالعات قبلی چه می‌افزاید» (آخوندزاده، ۱۳۸۶: ۴۹)؛ ضعف در مقایسه پژوهش‌ها در پیشینه‌نویسی نتیجه غفلت از این موضوع است. جملاتی از قبیل: «نگاه ما تازه‌تر و براساس نمونه‌های متعدد است»، «قبلاً به موضوع مورد بحث کمتر و یا اصلاً اشاره نشده است» و «نوآوری کار ذکر مثال و یا جزئی و دقیق‌تر نگریستن به موضوع است» از مواردی است که نویسندگان برای بیان وجه تمایز و نوآوری پژوهش خود به آن‌ها متوسل شده است؛ غافل از آنکه «ارزیابی پژوهش‌های پیشین مهم‌ترین و اساسی‌ترین بخش تحقیق است» (وفایی، ۱۳۸۹: ۳).

سؤال‌های تحقیق باید براساس مسأله پژوهش مطرح شود و روشن، واضح، صریح، جدید و چالش‌برانگیز باشد و به حل مسأله و یا مشکل کمک کند (پورعزت، ۱۳۹۳: ۲۶).

در این پژوهش با آنکه در ۸۲ درصد از مقاله‌ها سؤال ذکر شده، اما طرح نادرست سؤال‌ها از جمله گزینش سؤال به صورت استفهام انکاری و یا شروع سؤال با «آیا» که حاکی از مشخص بودن جواب است، هماهنگ نبودن برخی سؤال‌ها با هدف پژوهش، سؤال‌های ضعیف، تکراری و مشابه با پژوهش‌های پیشین از قبیل: روش‌های تأکید چیست؟ معادل‌یابی چیست؟ میزان وفاداری مترجم به متن چقدر است؟ و... از جمله کاستی‌ها به‌شمار می‌رود.

نمودار (۳): ارزیابی مقدمه مقاله‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

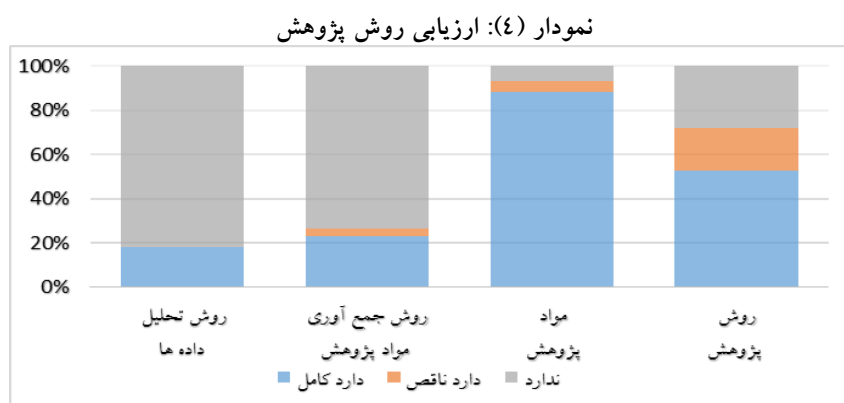
۹-۴. روش پژوهش

روش پژوهش چهارمین جزء مقاله است. در بررسی روش پژوهش شاخص‌های ذکر روش پژوهش، مواد پژوهش، روش جمع‌آوری مواد پژوهش و روش تحلیل داده‌ها مدنظر قرار داده شده است. روش پژوهش شیوه‌ای است که برای بررسی موضوعی خاص جهت تحقق هدفی مشخص دنبال می‌شود (الربیع، ۲۰۱۲: ۱۷۴)؛ این روش براساس مسأله پژوهش تعیین می‌شود؛ زیرا مسأله «به ما می‌گوید چه روشی را باید به کار برد» (فرامرزی قراملکی، ۱۳۸۱: ۱۲۹).

براساس نمودار (۴)، مواد پژوهش در ۸۸ درصد مقاله‌ها ذکر شده و از سال ۱۳۹۴ به بعد کاملاً رعایت شده است. حدود ۵۳ درصد از مقاله‌ها به روش پژوهش اشاره کرده‌اند. در این زمینه کاستی‌ها با روند انتشار کاهش یافته و نویسندگان در سال ۱۳۹۶ موفق‌تر بودند. روش جمع‌آوری مواد پژوهش در ۲۴ درصد و روش تحلیل داده‌ها در ۱۸ درصد مقاله‌ها بیان شده است. در شاخص اول سال ۱۳۹۶ و در شاخص دوم سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۶ نسبت به دیگر سال‌ها عملکرد بهتری داشته است. بیشترین کاستی در این دو مقوله مربوط به سال ۱۳۹۵ است.

در تمام سال‌ها بجز چند مورد اندک، روش تحقیق، توصیفی تحلیلی و یا تحلیلی توصیفی بیان شده است؛ هر چند بعد توصیفی در این پژوهش‌ها پررنگ‌تر است. توصیفی بودن پژوهش‌ها خود می‌تواند دلیل آن باشد که در بیش از ۷۰ درصد مقاله‌ها به روش جمع‌آوری مواد پژوهش و روش تحلیل داده‌ها اشاره نشده است. البته نمی‌توان این مورد را هم کاملاً یک ضعف به حساب آورد؛ زیرا این دو به موضوع تحقیق هم بستگی دارد. به‌عنوان مثال، پژوهش‌های آماری به این موارد بیشتر پرداخته‌اند. در این کارها روش جمع‌آوری مواد پژوهش کتابخانه‌ای است؛ از همین رو، نویسنده لزوم ذکر روش تحلیل داده‌ها را کمتر احساس می‌کند و یا نسبت به آن بی‌توجه است. اینکه روش پژوهش از سال ۱۳۹۴ به بعد رفته رفته بهتر شده است شاید بی‌ارتباط با روند موضوعی مقاله نباشد؛ زیرا از این سال به بعد موضوع‌ها نظم و انسجام بیشتری پیدا کرده و محدوده پژوهش مشخص‌تر شده است. استفاده از نظریه‌ها در تحلیل مقاله‌ها، نقش مهمی در این پیشرفت داشته است.

نکته دیگر آن است که روش، مسأله و هدف در تحقیق به هم وابسته‌اند. دقت در نتایج نشان می‌دهد در بیشتر مقاله‌هایی که هدف و مسأله علمی آن ایراد دارد، روش پژوهش مناسبی نیز نمی‌توان یافت.

منبع: یافته‌های پژوهش

۹-۵. بدنه اصلی

بیکره اصلی تحقیق پنجمین قسمت مقاله است که در پرسشنامه براساس مبانی نظری پژوهش، گویایی و نظم عنوان‌ها، نظم و انسجام منطقی مطالب، ارائه نمونه‌ها، نوآوری و پایداری به روش پژوهش بررسی می‌شود.

براساس نمودار (۵) ارائه نمونه‌ها ۹۲ درصد، گویایی و نظم عناوین ۷۸ درصد، انسجام منطقی مطالب ۶۸ درصد، پایداری به روش پژوهش ۶۰ درصد، نوآوری ۵۱ درصد و مبانی نظری پژوهش ۴۷ درصد مورد توجه نویسندگان بوده است. کاستی‌ها به ترتیب در مبانی نظری پژوهش، نوآوری و پایداری به روش پژوهش است. در مبانی نظری پژوهش و نوآوری سال ۱۳۹۵ بهتر از دیگر سال‌ها عمل کرده است. پایداری به روش پژوهش از سال ۱۳۹۲ تا آخرین شماره، روند صعودی داشته و در سال ۱۳۹۶ بهتر از سال‌های قبل شده است.

این مسأله که بیشترین ایرادها در پژوهش حاضر متوجه روش تحقیق، مبانی نظری پژوهش، نوآوری، پایداری به روش و پیشینه‌نویسی است، خود می‌تواند مؤید ضعف در فهم دقیق موضوع، قضاوت سریع در نتیجه‌گیری‌ها و تکراری بودن محور مقاله‌ها باشد. ارزیابی نوآوری در این پژوهش براساس ساختار شکلی پژوهش، رویکرد ساختاری نویسنده در ارائه پیشینه پژوهش، مدنظر قرار دادن محدوده عنوان، شیوه ارائه بیان مطالب، رعایت نظم و

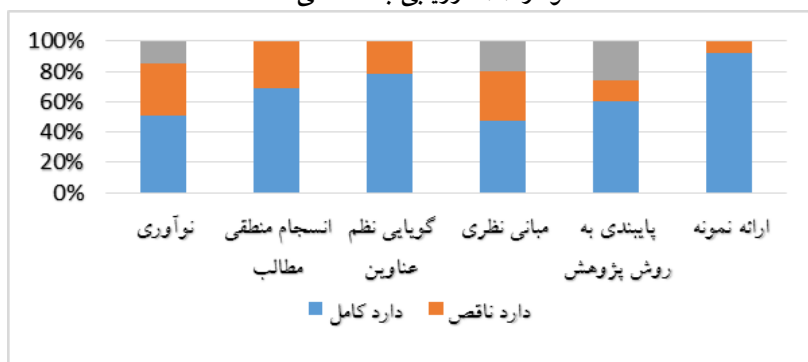

تقسیم‌بندی درست و دقیق عناوین، ارائه نمونه‌های خوب و کاربردی و... صورت گرفته است. به‌عنوان مثال، گاهی مقاله از نظر ساختار شکلی جدید نیست، اما نویسنده با یک بررسی مروری، خود در بیان نتایج زمینه‌ساز پژوهشی جدید برای خواننده است. نوآوری با مسأله‌محوری مرتبط است و «پژوهش را معمولاً براساس مسأله‌محوری انجام می‌دهند و نوآوری نیز ارمان همین مسأله‌محوری است» (عبدی و فرامرز قرملکی، ۱۳۸۸: ۵۱ و ۵۷).

نویسندگان در مبانی نظری پژوهش‌ها اغلب تأییدکننده‌اند؛ این موضوع نتیجه مقاله‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. در پژوهش‌هایی که ترجمه‌ها براساس نظریه نقد شده است، ساختار شکلی -و حتی محتوایی- مقاله‌ها شبیه هم است؛ بدین صورت که پس از معرفی ترجمه با ارائه چند نمونه به ارزیابی ترجمه‌ها پرداخته‌اند. در این مقاله‌ها تنها نوآوری، اشاره به برخی نمونه‌های جدید است که در برخی مقالات به چشم می‌خورد که البته با توجه به متفاوت بودن مورد پژوهانه‌ها امری طبیعی به نظر می‌رسد. در این نوع پژوهش‌ها، سؤال‌های پژوهش مشابه و با یک هدف طراحی شده‌اند.

اقتباس‌های زیاد و گاهی بی‌ارتباط با موضوع و پاراگراف‌های قبل و بعد، ضعف در جمع‌آوری مباحث‌های ارائه شده، زیاده‌گویی و پرداختن به موارد بدیهی نیز در مواردی به نظم و انسجام مقاله با مشکل روبه‌رو کرده است.

نمودار (۵): ارزیابی بدنه اصلی مقاله

منبع: یافته‌های پژوهش

۹-۶. نتایج

نتیجه به‌عنوان دربردارنده برجسته‌ترین یافته‌های تحقیق، ششمین قسمت مقاله است که در پرسشنامه با طرح سه سؤال ارزیابی می‌شود: ۱- نتیجه پژوهش پاسخ به سؤال‌های پژوهش است؟ ۲- نتیجه پژوهش براساس جمع‌آوری تحلیل‌های موجود در مقاله است؟ و ۳- نتیجه پژوهش به نقد و تحلیل یافته‌های پژوهش پرداخته است؟

پس از بررسی مقاله‌های حوزه زبان و ادبیات عربی روشن شد که این سه شکل در نتیجه مقاله‌ها رایج بود و بر همین اساس این سه شکل در پرسشنامه قرار داده شد و این دلیل بر این نیست که مقاله باید یکی از این سه شکل داشته باشد، بلکه ممکن است تلفیقی از هر سه شکل باشد.

نمودار (۶) حاکی از آن است که نتیجه پژوهش در ۷۸ درصد از مقاله‌ها، پاسخ به سؤال‌های تحقیق است که سال ۹۵ در این زمینه برجسته است. ۱۸ درصد مقاله‌ها براساس جمع‌آوری تحلیل‌های پژوهش و ۴ درصد باقیمانده براساس یافته‌های پژوهش نقد و تحلیل شده‌اند. با توجه به اینکه بهترین شکل نتیجه‌نویسی آن است که در آن یافته‌های پژوهش نقد و تحلیل و با پیشینه پژوهش مقایسه شود و جنبه نوآوری مقاله در آن برجسته شود، بنابراین بهتر آن است که در نتیجه به نقد و تحلیل یافته‌های پژوهش پرداخته شود و در فرم داوری این موضوع برجسته شود.

چند نکته در نتایج این مقاله‌ها برجسته است:

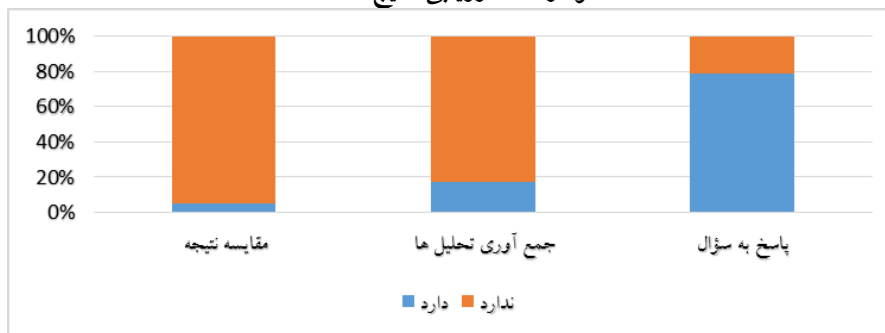
- در تعداد کمی از مقاله‌ها هر سه معیار در پرسشنامه دیده می‌شود و نویسنده هم به سؤال‌ها پاسخ داده و هم به جمع‌آوری تحلیل‌های مقاله پرداخته است و گاهی یافته‌های پژوهش تحلیل شده است که البته این قسمت خیلی کم رنگ است.

- در مواردی مقاله به نتایج خوبی رسیده است، اما در نتیجه پژوهش به آن‌ها اشاره نشده است.

- برخی نتایج مقاله‌ها با آنچه در مقاله‌های مشابه پیشین آمده است، تفاوت چندانی ندارد و تنها تفاوت در مورد پژوهانه است؛ گویی مقاله به تقلید از مقاله دیگر نوشته شده است. این مسأله در سال‌های اخیر و مقاله‌هایی که براساس نظریه نوشته شده‌اند، بیشتر است. در نتیجه

لازم است نتیجه پژوهش با پیشینه مقایسه شود و جنبه نوآوری آن برجسته شود. - در بیشتر مقاله‌های این مجله می‌توان از روش‌های آماری بهره جست؛ زیرا نتایج این مقاله‌ها مطمئن‌تر و علمی‌تر است. این در حالی است که رویکرد نویسندگان در نتایج بیشتر توصیفی است؛ همین موضوع برخی نتایج را به خلاصه‌ای از بدنه اصلی شبیه‌تر می‌سازد.

نمودار (۶): ارزیابی نتایج مقاله‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

۷-۹. منابع

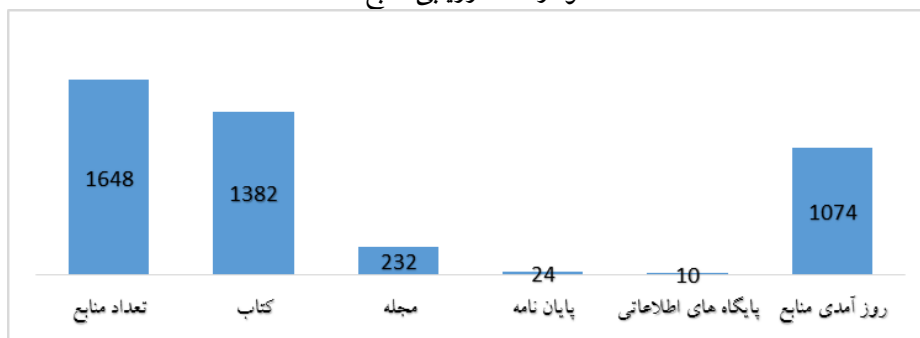
منابع آخرین قسمت مقاله است که در پرسشنامه بررسی می‌شود. تعداد منابع، مرتبط بودن با موضوع تحقیق، ارزش علمی و روزآمدی آن‌ها در ارزیابی مقاله‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد؛ تعداد منابع و تنوع آن‌ها، بیانگر وسعت مطالعه و میزان مراجعه به کتب متعدد در زمینه موضوع است (عسکری، ۱۳۹۱: ۱۶۰).

با توجه به نمودار (۷) نویسندگان در این پژوهش تعداد ۱۶۴۸ منبع استفاده کرده‌اند. بررسی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۴ بیشترین و در سال ۱۳۹۳ کمترین منبع استفاده شده است. استقبال از استناد به مقاله از سال ۱۳۹۴ به بعد افزایش داشته و در سال ۱۳۹۶ به بیشترین میزان رسیده است. همچنین سال ۱۳۹۶ در استفاده از پایان‌نامه و پایگاه اطلاعاتی از سال‌های قبل عملکرد بهتری داشته است. از جمله دلایل استفاده نشدن از پایان‌نامه‌ها

می‌تواند دسترسی سخت به آن‌ها باشد که این مشکل به نبود سامانه مناسب جهت اطلاع‌رسانی برمی‌گردد.

یافته‌ها نشان می‌دهد که مجله مورد بررسی نسبت به یافته‌های پژوهش‌های قبلی از جمله احمدی و همکاران (۱۳۹۲) در استناددهی به مقاله‌ها موفق‌تر بوده است. این امر به دلیل مزایای مقاله نسبت به کتاب از قبیل «حجم کم، تنوع مطالب، ارائه اطلاعات روزآمد و نو، رایگان و آنلاین بودن و گذر از صافی داوری علمی» (امان‌اللهی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵) مطلوب است. روزآمدی منابع نیز در سال ۱۳۹۴ موفق‌تر از بقیه سال‌ها بوده و پس از آن سیر نزولی داشته است.

نمودار (۷): ارزیابی منابع

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

این پژوهش به هدف بررسی ساختار مقاله‌های مجله «پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی» انجام شد. در واقع مشکل اصلی، نبود ساختار جامع و یکسان برای نگارش مقاله‌های علمی-پژوهشی است و این سؤال مطرح شد آیا برای ارزیابی مقاله‌های علمی-پژوهشی معیارهایی وجود دارد؟ مقاله‌های چاپ شده تا چه میزان با معیارهای ساختاری مقاله‌های علمی-پژوهشی هماهنگ است؟ بنابراین، پس از تبیین ارزیابی ساختاری مقاله‌های علمی-پژوهشی، پرسشنامه‌ای با ۷ مؤلفه (عنوان، چکیده، مقدمه، روش، بدنه اصلی، نتیجه

و منابع) تهیه و پس از تأیید روایی آن، مقاله‌های مجله تحلیل شد تا وضعیت کنونی مقاله‌ها استخراج شود و ویژگی‌های آن برجسته و سپس برای برطرف شدن کاستی‌های آن راهکارهایی اندیشه شود. بنابراین، پژوهش حاضر به بررسی ۶۱ مقاله انتخابی از مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی پرداخته و نتایج زیر به دست آمده است:

- بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقاله‌های سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ از نظر معیارهای ارزیابی ساختاری نسبت به سال‌های ۱۳۹۴، ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ برخی اشکال‌های ساختاری دارند. اما از سال ۱۳۹۴ روند رو به رشدی دیده می‌شود. این روند در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ سرعت بیشتری پیدا می‌کند. تاریخ انتشار مجله نشان می‌دهد که سال ۱۳۹۰ یک شماره و سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، ۸ شماره به چاپ رسیده است و از شماره ۷؛ یعنی شماره دوم ۱۳۹۲ مجله علمی- پژوهشی شده است. پر واضح است مقاله‌هایی که قبل از گرفتن اعتبار علمی- پژوهشی در مجله چاپ شده است، برخی شاخص‌های ساختاری نداشته باشند و اینکه چرا در سال ۱۳۹۳ این وضعیت ادامه پیدا می‌کند شاید به دلیل وجود مقاله‌هایی باشد که روند داوری را طی کرده‌اند و پذیرش گرفته‌اند. مجله پس از پیدا کردن جای خود در میان مجله‌های علمی- پژوهشی در سال ۱۳۹۴ به بعد روند رو به رشدی پیدا کرده است. علمی- پژوهشی شدن تنها دلیل این رشد نیست. توجه به جنبش نرم‌افزاری در کشور و در نتیجه الکترونیکی شدن مجله‌های علمی- پژوهشی کشور، دسترسی آزاد به اطلاعات علمی از طریق راه‌اندازی پایگاه‌های علمی، افزایش مجله‌های علمی- پژوهشی و تخصصی شدن آن‌ها در این روند رو به رشد بی تأثیر نیست. همچنین افزایش تولیدات علمی در نتیجه تأکید مسئولان کشور بر افزایش تولیدات علمی و انتشار آن‌ها، اجباری شدن چاپ مقاله در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در برخی دانشگاه‌ها، توسعه شبکه‌های مجازی و دسترسی آسان به متخصصان در سراسر جهان از طریق فیس بوک، لینک ایند، تلگرام، واتساپ و... و پررنگ شدن امتیازهای پژوهشی در انتخاب استاد نمونه و دانشجوی نمونه و جذب هیات علمی و دانشجوی دکتری و نیز در پذیرش دانشجو از طریق ممتازین از مهم‌ترین دلایلی است که سبب شد تا مقاله‌های فراوانی به مجله برسد و سردبیران مجله‌های کشور با دقت نظر بیشتری به انتشار مجله پردازند.

- دو شاخص وضوح ۹۱ درصد و ایجاز ۷۸ درصد در عنوان مقاله‌ها وضعیت مطلوبی دارند. شاخص دیگر مسأله محوری است که ۶۶ درصد مقاله‌ها این ویژگی را دارند. موفق‌ترین سال‌ها در وضوح سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۲، در ایجاز سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و در مسأله-محوری، سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ است. با توجه به اینکه ترجمه از جمله علوم است که پژوهشگر با مجهول‌های زیادی در آن روبه‌رو می‌شود این آمار نمی‌تواند نتیجه خوبی باشد و انتظار می‌رود مقاله‌های ترجمه بیشتر مسأله‌محور باشند. بنا بر نتیجه پژوهش پیشنهاد داده می‌شود که عنوان مقاله منعکس‌کننده محتوی مقاله باشد و از واژگان اضافی پرهیز و عنوانی روشن، جامع، نوآورانه، مختصر و بدون پیش داوری انتخاب شود.

- یافته‌های پژوهش نشان داد که چکیده مقاله‌ها در تبیین مسأله پژوهش و اشاره به مهم‌ترین نتایج پژوهش از وضعیت خوبی برخوردارند. نویسندگان در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در بیان مسأله و در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ در بیان نتیجه کاملاً موفق بوده‌اند. بررسی وضعیت چکیده‌ها نشان می‌دهد که ۶۷ درصد از چکیده‌ها به هدف و ۴۵ درصد به روش اشاره کرده‌اند. در این امر سال ۱۳۹۶ موفق‌ترین سال‌ها است. ضعف در این موضوع در سال ۱۳۹۴ برجسته‌تر است.

- انتخاب کلید واژه‌ها در ۲۸ درصد از مقاله‌ها براساس معیار کلید واژه‌نویسی نیست. ضعف در این زمینه در سال ۱۳۹۶ افزایش داشته است، چون کلید واژه‌ها دسترسی خواننده را به مقاله سریع‌تر می‌کند، مطلوب است در انتخاب آن‌ها دقت لازم صورت گیرد. به‌عنوان مثال، انتخاب کلماتی مانند بررسی، عبارت، ارزیابی و یا ترجمه به عنوان کلیدواژه دسترسی مخاطب را به مقاله محدود می‌کند.

- مقدمه مقاله‌ها در تبیین موضوع با ۱۲ درصد و در پیشینه‌نویسی با ۴۶ درصد میزان عدم موفقیت، نسبت به شاخص‌های دیگر به ترتیب کمترین و بیشترین کاستی را داشته است. نویسندگان در سال ۱۳۹۴ در تبیین موضوع کاملاً موفق بوده‌اند. سال ۱۳۹۵ در سه مقوله پیشینه‌نویسی، بیان ضرورت تحقیق و طرح سؤال در مقایسه با دیگر سال‌ها موفق‌تر است. سال ۱۳۹۶ نیز در بیان هدف عملکرد بهتری داشته است. بنابراین، اشکال اساسی مقدمه‌های مقاله‌ها در پیشینه‌نویسی است. پیشینه‌ها اغلب توصیفی و فهرست‌وار آمده است و پیوند

موضوع مقاله با پیشینه پژوهش ترسیم نشده و از پیشینه پژوهش نتیجه‌گیری نشده است. ذکر یافته‌های پژوهش‌های پیشین و ارتباط آن‌ها با پژوهش فعلی و نیز تبیین دقیق رابطه پژوهش در دست انجام با پیشینه از جمله مواردی است که نویسندگان اغلب با جملاتی مبهم از کنار آن گذشته‌اند. به عنوان مثال، جمله‌های «پژوهش‌های قبلی حق مطلب را ادا نکرده‌اند»، «به موضوع مورد نظر ما نپرداخته‌اند»، «در حیطه موضوع ما کار نشده است»، «پژوهش‌ها جامع نیستند»، «این مقاله کاملاً متفاوت است و به موضوع جدیدی می‌پردازد» و... نه تنها به اقتضای مخاطب کمکی نمی‌کند، بلکه نوآوری مقاله را نیز زیر سؤال می‌برد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پیشینه تحقیق و به خدمت گرفتن آن در پیشبرد اهداف مقاله، مقایسه پژوهش فعلی با آن‌ها، بیان دستاوردهای قبلی، مشخص کردن مواردی که نیاز به تحقیق بیشتر دارد، طرح سؤال براساس چالش‌ها و ابهامات تحقیق بیشتر مدنظر قرار گیرد تا نوآوری پژوهش به خواننده القا شود. همچنین نویسنده در متن حضور داشته باشد و تحلیل و نظر خود را از مطالبی که بیان می‌کند ارائه دهد.

پژوهش‌های انجام شده در حوزه نقد مقاله‌های چاپ شده در کشور قبل از این پژوهش بر این نکته تأکید داشتند که مقاله‌ها در روش پژوهش اشکال اساسی دارند. این اشکال در این پژوهش‌ها نیز پررنگ است؛ چراکه ۴۷ درصد از مقاله‌ها به روش پژوهش اشاره نکرده‌اند. اندک روش‌های مطرح شده، روش توصیفی تحلیلی است. توصیفی بودن پژوهش‌های بدون تحلیل خود می‌تواند دلیلی بر انتخاب نامناسب روش پژوهش برخی مقاله‌ها باشد. البته نویسندگان در سال ۱۳۹۶ در روش تحقیق موفق‌تر بوده‌اند. تحقیق کیانی و نظری (۱۳۹۵) نیز مؤید یافته‌های این تحقیق است. در روش جمع‌آوری مواد پژوهش سال ۱۳۹۶ و در روش تحلیل داده‌ها نیز سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۶ نسبت به دیگر سال‌ها عملکرد بهتری داشت. بیشترین کاستی در این دو مقوله مربوط به سال ۱۳۹۵ بود. می‌توان گفت روش، مسأله و هدف در تحقیق به هم وابسته‌اند. مقاله‌هایی که هدف و سؤال دقیقی نداشتند یا به روش اشاره نکرده بودند و یا اگر اشاره شده بود در تحقیق پایبند آن نبودند. بیشتر پیشینه پژوهش این مقاله به کاستی در چکیده، سؤال تحقیق، پیشینه‌نویسی و روش پژوهش اشاره کرده‌اند. به عنوان مثال نتایج پژوهش طاهری‌نیا و بخشی (۱۳۸۸) با نتایج

باوان‌پوری و همکاران (۱۳۹۴) مشترک است. ذکر این مطلب آن‌جا اهمیت می‌یابد که تحقیق‌هایی که در نقد مجله‌ها صورت می‌گیرد به صورت کاربردی مورد توجه قرار نمی‌گیرند؛ چرا که اگر چنین می‌بود نباید اشکال‌هایی که به‌عنوان نمونه در سال ۱۳۸۸ بر مقالات وارد شده با اشکال‌هایی که در سال ۱۳۹۴ و یا ۱۳۹۶ بر مقالات وارد شده است، یکی باشد.

- در بدنه اصلی مقاله کمترین ایرادها به ترتیب مربوط به ارائه نمونه‌ها (۸ درصد) و گویایی و نظم عناوین (۲۲ درصد) است. مبانی نظری پژوهش با آمار ۵۳ درصد و نوآوری ۴۹ درصد و پایبندی به روش پژوهش ۴۰ درصد بیشترین کاستی‌ها را داشتند. موفقیت در مواردی مانند پایبندی به روش پژوهش با افزایش چاپ روند صعودی داشته است حال آنکه در مبانی نظری پژوهش پیشرفت قابل ملاحظه‌ای نداشته است.

آنچه حائز اهمیت است آن است که تقویت مقاله‌ها در موارد پیش‌گفته در ارتقای مجله و استناددهی به مقاله‌های نشریه مؤثر است. نویسندگان در مبانی نظری پژوهش اغلب توصیف‌گر موضوع است، گویی مقاله در جهت تأیید نظریه مطرح شده نگاشته شده به دنبال تثبیت موضوع خود است؛ بنابراین، به ندرت پیش می‌آید که نویسندگان نظریه مورد استفاده در مقاله یا نظریه رقیب را به بحث یا چالش کشد.

- آمار ۷۸ درصد پاسخ‌گویی به سؤال‌های تحقیق در نتیجه بیانگر آن است که نتیجه در تحقیق‌ها غالباً پاسخ‌گویی به سؤال‌های مطرح شده در تحقیق است. مقایسه دستاوردهای جدید مقاله با پیشینه پژوهش و بیان نقاط ضعف‌ها و قوت‌ها ارائه‌دهنده افق‌های جدید و بیانگر تحلیل محور بودن هر پژوهش است. این امر خود می‌تواند تازه‌های پژوهش را به مخاطب القا کند.

- بیشترین ارجاع در این مجله همچون دیگر پژوهش‌های مشابه از قبیل احمدی و همکاران (۱۳۹۲) کتاب است با این حال استفاده از ۲۰۰ مقاله در مقایسه با پیشینه پژوهش آمار خوبی است. استفاده از پایان‌نامه، پایگاه‌های اطلاعاتی و مقاله در سال ۱۳۹۶ رشد داشته است که به دلایل متعدد از جمله ارائه اطلاعات نو و روزآمد باید بیش از پیش مورد توجه نویسندگان قرار گیرد.

این پژوهش پس از بررسی مقاله‌های علمی- پژوهشی به چارچوب مفهومی زیر در ساختار مقاله رسیده است:

۱- عنوان، ۲- چکیده، ۳- مقدمه (بیان مسأله، هدف، سؤال یا فرضیه و ضرورت)، ۴- مبانی نظری و مرور پیشینه پژوهش، ۵- روش پژوهش، ۶- یافته‌های پژوهش، ۷- بحث و نتیجه‌گیری، ۸- پیشنهادها و ۹- منابع.

ارائه ساختار استاندارد در هر پژوهشی به‌ویژه در پژوهش‌های زبان و ادبیات عربی سبب افزایش کیفیت مقاله‌ها، حذف مباحث اضافی و بی‌ارتباط با موضوع مقاله، صرفه‌جویی در وقت نویسنده، یکدستی مقاله‌ها، افزایش دقت داور در ارزیابی و ارتباط آسان مخاطب با مقاله می‌شود.

تفاوت این ساختار با ساختار موجود در مقاله‌های علمی- پژوهشی زبان و ادبیات عربی در جداسازی پیشینه و روش پژوهش از عناصر مقدمه و نیز تمرکز بر یافته‌های پژوهش و تحلیل آن‌ها و پیشنهادها است که در مقاله‌های زبان و ادبیات عربی برجسته نیست. البته برای هر کدام از این تغییرات دلایلی وجود دارد که خارج از پژوهش حاضر است. نویسندگان مقاله در نظر دارند تا این چارچوب مفهومی را در پژوهشی مستقل ارائه دهند.

محدودیت‌ها

این پژوهش مانند سایر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی روبه‌رو بود؛ اولین آن منابع کافی برای تبیین معیارهای ارزیابی ساختاری وجود نداشت و در معرفی معیارهای ارزیابی ساختاری مقاله‌های پژوهشی، اتفاق نظر وجود نداشت. دومین محدودیت به نبود ساختار یکدست و استاندارد در مقاله‌های علمی- پژوهشی کشور برمی‌گردد که این امر پژوهشگران را بر آن داشت تا ساختاری را تعریف و براساس آن پژوهش را انجام دهند. سومین محدودیت به زمان‌گیر بودن پرسشنامه در استخراج اطلاعات و درج آن در پرسشنامه برمی‌گردد. تحلیل و ارزیابی ساختاری مقاله‌ها براساس پرسشنامه و محدودیت‌های ذاتی روش تحلیل محتوا می‌تواند بر برخی یافته‌ها تأثیر گذاشته باشد که پژوهشگران با صرف وقت کافی و دقت نظر فراوان میزان تأثیر منفی آن را کاهش دادند. نکته دیگری که در اجرای پرسشنامه

نویسندگان را با مشکل مواجه ساخت این بود که امکان نداشت معیارهای تفصیلی شاخص‌های تعریف شده در پرسشنامه که تحلیل‌ها براساس آن انجام شده است، در مقاله آورده شود.

پیشنهادها

- با وجود رشد کمی مقاله‌های علمی- پژوهشی کشور در دهه اخیر به کیفیت و ارزیابی مقاله‌ها توجه نشده است و این موضوع خود یک خلأ پژوهشی است. پیشنهاد می‌شود مجله بعد از انتشار چهار شماره به ارزیابی مقاله‌ها براساس معیارهای ساختاری، محتوایی و استنادی پردازد و از نتایج پژوهش‌ها در تنظیم فرم‌های داوری و راهنمای نگارش برای نویسندگان، استفاده شود.

- پیشنهاد می‌شود سردبیر مجله به داوران تأکید کند که در داوری مقاله‌ها به مواردی چون ذکر روش پژوهش و هدف در چکیده، تحلیل پیشینه پژوهش، تحلیل یافته‌های پژوهش، و روزآمدی منابع توجه کافی کنند.

- بررسی پیشینه پژوهش مقاله حاضر نشان می‌دهد که پژوهش‌های مرتبط با ارزیابی کیفیت مقاله بیشتر در ارزیابی استنادی و ساختاری است. پیشنهاد می‌شود در عرصه زبان و ادبیات عربی به ارزیابی محتوایی مقاله‌ها نیز پرداخته شود.

- در تهیه پرسشنامه این پژوهش روشن شد که مجله‌های زبان و ادبیات عربی از ساختاری واحد برای مقاله‌های خود بهره نمی‌گیرند. درست است که دیدگاه‌های گوناگونی در خصوص ساختار مقاله‌های علمی- پژوهشی وجود دارد و همین سبب شده تا نتوان با قطعیت در این خصوص نظر داد، اما در هر رشته‌ای لازم است تا براساس آینده‌پژوهی، برنامه پژوهشی مناسبی برای آن رشته تعریف شود. بنابراین، بررسی دقیق ساختار شکلی مقاله‌های زبان و ادبیات عربی می‌تواند آغازگر خوبی برای این رشته باشد.

- پیشنهاد می‌شود سردبیران مجله‌ها چارچوب مفهومی این پژوهش را بررسی کنند و در جلسه‌های هیأت تحریریه و جلسه‌های سالانه شورای سردبیران در این خصوص سخن

گفته شود تا در نهایت ساختاری واحد برای مقاله‌های علمی پژوهشی زبان و ادبیات عربی ارائه شود.

منابع

- احمدی، حمید و علی سلیمی و لادن فتحی. (۱۳۹۲). «تحلیل استنادی و روابط هم‌نویسندگی مقاله‌های مجله‌ی علمی-پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی: مورد مطالعه شماره ۱ تا ۲۰». *مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی*. ش ۲۹. ص ۱۷۰-۱۴۹.
- امان‌اللهی، علیرضا و زهرا فارسی و آرمین زارعیان. (۱۳۹۲). «اولویت‌ها و اعتبار منابع اطلاعاتی مورد استفاده از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی آجا: تحلیل محتوا». *نما نشریه مطالعات آموزشی*. س ۲. ش ۱. ص ۹-۱.
- آخوندزاده، شاهین و محمد رضا مجبی و مؤلفان. (۱۳۸۶). *مبانی نگارش علمی*. تهران: مرز فکر.
- بابازاده اقدام، عسگر و حسین خانی کلکای. (۱۳۹۲). «نقدی بر شیوه مقدمه‌نویسی مقالات رشته ادبیات فارسی». *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*. س ۱۳. ش ۲. ص ۲۸-۱۵.
- پورعزت، علی اصغر. (۱۳۹۳). *درآمدی بر روش پژوهش علمی: فراگرد تدوین رساله پژوهشی و دفاع از آن*. چ ۱. تهران: انتشارات میدانچی.
- راز، عبدالله و احمد رضی. (۱۳۹۳). «بررسی و نقد مقالات علمی-پژوهشی مرتبط با ادبیات در دهه ۱۳۸۰ شمسی». *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش زبان و ادبیات فارسی*. ش ۳۲. ص ۲۲۲-۱۸۵.
- الربیعة، عبد‌العزیز عبد‌الرحمن. (۲۰۱۲). *البحث العلمی: حقیقته ومصادره ومادته ومناهجه وکتابته وطباعته ومناقشته*. جزء اول. چ ۶. الرياض: مکتبة العبيکان.
- رسولی مهستی، امیر و زهرا آتشانی. (۱۳۹۰). *تحلیل محتوا با رویکرد کتب درسی*.

تهران: جامعه‌شناسان.

- رضویه، اصغر. (۱۳۹۳). **روش‌های پژوهش در علوم رفتاری**. شیراز: دانشگاه شیراز.
- رضی، احمد. (۱۳۹۱). «پژوهش‌های مسأله‌محور در مطالعات ادبی». **فنون ادبی**. س ۴. ش ۱. ص ۲۶-۱۳.
- سعادت‌تی، فاطمه و یزدان منصوریان و محمد زره ساز. (۱۳۹۶). «تحلیل وضعیت ساختاری مقاله‌های پژوهشی و راهنماهای نگارش در مجله‌های علمی - پژوهشی حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی». **مجله تعامل انسان و اطلاعات**. ج ۴. ش ۱. ص ۲۸-۴۰.
- طاهری نیا، علی باقر و مریم بخشی. (۱۳۸۸). «سنجش تولیدات علمی گروه زبان و ادبیات عربی در ایران». **مجله‌ی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۱۳. صص ۱۲۸-۱۰۳.
- عبدی، حسن و احد فرامرز قراملکی. (۱۳۸۸). «نگاهی به مبانی نظری روش تحقیق در گفت و گو با دکتر احد فرامرز قراملکی». **عیار پژوهش در علوم انسانی**. ش ۱. ص ۵۸-۳۷.
- عسکری، صادق. (۱۳۸۹). «نقدی بر انتخاب موضوع و عنوان مقاله در مجلات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی». **مجله زبان و ادبیات عربی**. ش ۲. ص ۹۷-۱۱۸.
- _____ (۱۳۹۰). «نقدی بر مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی مقالات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی». **مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۱۸. ص ۹۵-۱۲۹.
- _____ (۱۳۹۱). «نقد و بررسی منابع استنادی در مقالات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی». **ادب عربی**. س ۴. ش ۱. ص ۱۷۴-۱۵۳.
- _____ (۱۳۹۲). «انتخاب موضوع و تنظیم مباحث داخلی در پژوهش‌های تطبیقی». **کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی**. س ۳. ش ۹. ص ۱۶۱-۱۳۷.
- علی نژاد چمازکتی، فاطمه و سعیده میرحق‌جو لنگرودی و فروغ رحیمی و مرضیه کهن‌دل جهرمی. (۱۳۹۳). «بررسی شاخص‌های هم‌تألفی در مقاله‌های مجله انجمن ایرانی زبان

- و ادبیات عربی در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳. **مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۳۳. ص ۹۷-۱۱۷.
- فتاحی، رحمت الله. (۱۳۹۸). «**داوری مقاله‌های علمی - پژوهشی: رویکردها، معیارها و چالش‌ها**». برگرفته شده از پایگاه اطلاعاتی زیر در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۲۷: <http://libmsp.sbm.ac.ir/uploads/2-drfattahidavari.pdf> فرامرز قراملکی، احد. (۱۳۸۱). «ضرورت‌های پژوهش در مطالعات دینی». **علوم قرآن و حدیث، حدیث و اندیشه**. ش ۳ و ۴. ص ۱۱۷-۱۴۴.
- کهندل جهرمی، مرضیه و فروغ رحیمی و فاطمه علی‌نژاد جمازکتی و سعیده میرحق‌جو لنگرودی. (۲۰۱۷). «دراسة مضمونیه لأربعة من المجالات العربیة المفهرسة فی ISC». **مجله زبان و ادبیات عربی**. س ۱۳. ش ۲. ص ۲۲۷-۲۳۹.
- کیانی، حسین و یوسف نظری. (۱۳۹۵). «بررسی تحلیلی انتقادی مقاله‌های سبک‌شناسی (الأسلوبیة): مطالعه موردی مقاله‌های علمی - پژوهشی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳». **پژوهشنامه نقد ادب عربی**. ش ۱۲. ص ۱۷۷-۲۰۱.
- مقدم متقی، امیر و آشور قلیچ پاسه و مسعود باوان‌پوری. (۱۳۹۵). «بررسی مجله علمی - پژوهشی لسان مبین (مطالعه علم‌سنجی)». **فصلنامه لسان مبین (پژوهش ادب عربی)**. س ۸. ش ۲۶. ص ۱۴۵-۱۲۹.
- منصوریان، یزدان. (۱۳۸۹). «صد نکته در پایان‌نامه نویسی». **کلیات کتاب ماه اطلاعات ارتباطات و دانش‌شناسی**. س ۱۳. ش ۷. پیاپی ۱۵۱. ص ۷۸-۹۳.
- میرزایی، فرامرز و خلیل پروینی و علی سلیمی. (۱۳۸۷). «تحلیلی گزارش گونه از مقاله‌های چاپ‌شده در مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی». **مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۱۰. ص ۱۸۰-۱۶۵.
- نظری، یوسف. (۱۳۹۶). «نقد و تحلیل مقاله‌های حوزه ادبیات معاصر عربی (۱۳۹۳-۱۳۸۰)؛ چالش‌ها و چشم‌اندازها». **انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی**. ش ۴۳. ص ۱۹۸-۱۷۹.

- نمازی، محمد. (۱۳۹۷). «بررسی ساختار و چهارچوب مقاله‌های علمی پژوهش حسابداری در نشریه‌های بین‌المللی». **مجله پیشرفت‌های حسابداری**. دانشگاه شیراز. پیاپی ۷۵/۱، صص ۲۴۱-۲۷۶.
- نوکاریزی، محسن و ام‌البنین امیری و محمد رضا کیانی. (۱۳۹۳). «بررسی کیفیت ساختاری مقالات منتشرشده در مجلات علمی- پژوهشی علوم پزشکی کشور ایران در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۱، براساس دستورالعمل کمیته بین‌المللی سردبیران مجلات پزشکی ICMJE». **مجله علمی- پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند**. ج ۲۱. ش ۱. صص ۱۱۱-۱۲۱.
- وفایی، محمد افشین. (۱۳۸۹). «پژوهش‌های تکراری، نتیجه غفلت از پیشینه تحقیق». **نقد ادبی**. ش ۹. صص ۱۷۷-۱۸۰.